

Ten géeide

Enerzijds is het verschijnen van het jaarboek van het Genootschap Delfia Batavorum een voortzetting van de sedert 1975 verschenen serie-uitgave van het genootschap. Anderzijds zijn er duidelijke verschillen aan te geven tussen deze tot op heden verschenen publikaties en het thans voor u liggende eerste jaarboek. Naast een aantal vaste rubrieken, zoals het jaarverslag van het bestuur, een opgave van nieuwe straatnamen in Delft en archeologisch nieuws, streeft de publikatiecommissie er naar jaarlijks een aantal artikelen op te nemen, waarin een grote diversiteit van historische onderwerpen wordt behandeld. In elk jaarboek treft u een zo volledig mogelijke opgave aan van in dat jaar verschenen publikaties over Delft in de ruimste zin des woords. De publikatiecommissieverzoekt de leden van het genootschap berichten, brochures, tijdschriftartikelen, boeken e.d., die het waard zijn in deze rubriek op te nemen, door te geven aan de secretaris van de commissie.

De publikatiecommissie is de verschillende schrijvers erkentelijk voor hun bijdragen aan dit jaarboek. Moge deze eerste uitgave van een nieuwe reeks publikaties van het genootschap een gunstig onthaal bij de leden hebben.

De publikatiecommissie van het Genootschap Delfia Batavorum

The first part of the paper discusses the importance of the
 in the development of the country. It is argued that the
 government should invest more in education and health care.
 This will help to improve the quality of the workforce and
 the overall standard of living. The second part of the paper
 discusses the role of the private sector in the economy.
 It is argued that the private sector should be encouraged to
 invest in infrastructure and other key areas of the economy.
 This will help to create jobs and stimulate economic growth.
 The third part of the paper discusses the role of the state
 in the economy. It is argued that the state should play a
 more active role in regulating the economy and providing
 social services. This will help to ensure that the economy
 is stable and that the needs of the population are met.
 The fourth part of the paper discusses the role of the
 international community in the development of the country.
 It is argued that the international community should provide
 more financial and technical assistance to the country.
 This will help to support the country's development efforts.
 The fifth part of the paper discusses the role of the
 media in the development of the country. It is argued that
 the media should play a more active role in providing
 information and promoting development. This will help to
 raise awareness of the country's needs and to encourage
 investment and development.

In conclusion, the paper argues that the government should
 invest more in education and health care, encourage the
 private sector to invest in infrastructure, play a more
 active role in regulating the economy, provide more
 financial and technical assistance from the international
 community, and play a more active role in providing
 information and promoting development.

Jaarverslag over 1991

Het tijdschrift

Een belangrijke wijziging in het verslagjaar betreft het tijdschrift van het genootschap. Ons erelid, de heer G.G. Kunz, heeft het blad dertien jaar lang geredigeerd en gaf vorig jaar de wens te kennen hiermee te stoppen. Het bleek niet mogelijk iemand te vinden die met dezelfde deskundigheid en ervaring zijn werk voort kon zetten. Daarom is tot een nieuwe opzet van het blad besloten.

Het tijdschrift is omgezet in een mededelingenblad dat, kleiner van omvang, met ongeveer dezelfde frequentie verschijnt. Telde de jaargang 1990 76 pagina's, verdeeld over 8 nummers, de jaargang 1991 kwam met 9 nummers slechts tot 36 pagina's. Daar staat tegenover dat vanaf 1991 jaarlijks een jaarboek zal worden uitgegeven, te verschijnen kort na afloop van het verenigingsjaar. Daarin kunnen dan een groter aantal artikelen en wetenswaardigheden over Delft en omgeving worden opgenomen.

Het ledenbestand

Het genootschap kon in de loop van het jaar 32 nieuwe leden verwelkomen. Uitgeschreven werden 54 leden, waarvan 3 door overlijden, en 44 door opzegging van het lidmaatschap. Helaas moesten een aantal leden worden afgevoerd omdat zij niet reageerden op herhaalde verzoeken de contributie te betalen. Het ledenbestand liep terug naar 929 leden.

Als reden voor opzegging wordt door ouderen nogal eens genoemd het feit dat men 's avonds niet meer de deur uit kan of durft.

Reden voor het bestuur zich te bezinnen op mogelijkheden voor activiteiten overdag.

Als proef is in de maand december een middaglezing gehouden die door bijna zestig leden werd bijgewoond. Daarnaast werd in oktober een kleine excursie naar het museum 'De Griffioen' georganiseerd op een zaterdagmiddag.

Het bestuur

Op de jaarvergadering in maart traden drie bestuursleden af. Mevrouw E.H. Hueck-van der Plas en de heer L.L. van Reijen werden opgevolgd door resp. mevrouw W.M. Steen-Leenderse en mevrouw W. van Reijen-Mienis. De heer K.J.H.W. Deen trad tussentijds af daar zijn functie moeilijk te verenigen viel met zijn functie als voorzitter van de gemeentelijke monumentencommissie. Zijn plaats werd ingenomen door dhr. J.G. Wegner.

Het bestuur had daarna de volgende samenstelling

Voorzitter: dr.ir. M. Tienstra,

Secretaris: dhr J. Grakist,

Penningmeester: mevr. P. Timman-Jansen,

Tweede voorzitter: mevr. W. van Reijen-Mienis,

Excursies: mevr. mr. G.W.A. de Groot-Op den Brouw,

Lezingen: mevr. drs. K.M. ten Harmsen van der Beek-Pompe,

Bibliothecaris: dhr F.J.M. van Rossum,

Commissie behoud stadsschoon: ir. J.G. Wegner,

Tweede secretaris: mevr. W.M. Steen-Leenderse.

In oktober leed het bestuur een gevoelig verlies door het overlijden van de bibliothecaris, Frans van Rossum. Frans deed zich in de drie jaren van zijn bestuurslidmaatschap kennen als een actief en zeer behulpzaam bestuurslid. Tot kort voor zijn overlijden werkte hij aan een herziening van de catalogus van de bibliotheek. Het bestuur verloor in hem een uitermate sympathiek collega.

De lezingen

In het verslagjaar zijn 9 lezingen gehouden, waaronder een dubbellezing. Alle verlucht met een groot aantal dia's.

- Op 22 januari 1991 sprak drs. G. Verhoeven over het onderwerp: *Mirakelen in Middeleeuws Delft*. Aan de hand van enkele oude teksten en een groot aantal dia's hield de spreker een boeiende inleiding over de wonderen die zouden zijn verricht door toedoen van beelden en relieken in Delft en die er toe leidden dat Delft in de middeleeuwen uitgroeide tot een bedevaartplaats.

- Dr.ir. N.P.H.J. Roorda van Eysinga hield op 14 februari een causerie over *De geboorte van het Hoogheemraadschap van Delfland, archeolo-*

gie zonder dragline of schep. Door bestudering van de door Cruquius getekende kaart van Delfland en vanuit zijn ervaring als landschapsarchitect kon de inleider veel conclusies trekken over de vorming van dat gebied. Voor het genootschap leverde dat een boeiende lezing op.

- De jaarvergadering op 12 maart werd gevolgd door een lezing door ons lid de heer B.K.P. Griffioen, voormalig geneesheer-directeur van Bethel. Zijn thema was *De wapenrusting van de dokter in het verleden*. Aan de hand van dia's liet hij zien welke instrumenten vroeger in de gezondheidszorg werden gebruikt, en die in het pas gestichte medisch farmaceutisch museum 'De Griffioen' te zien zijn.

- Mevrouw drs. W.C.M. Wüstefeld sprak op 17 april over *Noord-Nederlandse Miniaturen in middeleeuwse handschriften*. In de 15de eeuw was Delft een bijzondere plaats voor de boekdrukkunst. Niet alleen werkten hier een aantal bijzondere kunstenaars, ook zijn hier iconografische vernieuwingen ontstaan die elders onbekend zijn. De inleidster behandelde de ontwikkeling van de Delftse handschriften-verluchting en decoratie vanaf het begin van de 15de eeuw.

- Ter voorbereiding van de jaarlijkse excursie hield drs. J.J.G. Baron Taets van Amerongen, o.a. bestuurslid van de Utrechtse Kastelen Stichting en een geestig spreker, een inleiding. Hij gaf aan de hand van dia's een boeiend overzicht van het te bezoeken gebied.

- De stadsarcheoloog van Delft, de heer E.J. Bult, sprak op 18 september over *De opgravingen van een Romeinse nederzetting, fortificatie en grafveld bij Valkenburg (Z.H.)*. In 1985-1988 is hier een grootscheepse opgraving verricht, waarbij verschillende archeologische specialisten dagelijks aanwezig waren. Deze nauwe samenwerking van verschillende disciplines leverde een goed voorbeeld van de werkwijze van de hedendaagse archeologie. De heer Bult belichtte de ontwikkeling van opgegraven nederzetting aan de hand van dia's.

- Op 17 oktober besprak F.W. van Ooststroom de *Zuid-Hollandse boerderijen, aquarellen van J. Verheul Dzn*. Hij gaf een boeiende uiteenzetting over de boerderijtypen die karakteristiek zijn voor deze provincie, met het accent op de boerderijen in Delfland. De door de heer Verheul geaquarelleerde boerderijen vergeleek hij met dia's van de huidige situatie.

- Ter gelegenheid van de restauratie vond op 13 november in de geres-taureerde oud-katholieke aan het Bagijnhof een dubbellezing plaats, gewijd aan deze schuilkerk. Pastoor Nieuwenhuizen gaf een overzicht van de geschiedenis van het Oud-Katholicisme. Professor M. Gout, optredend als vervanger van de door ziekte verhinderde deken I.J.R.H.J. Roosjen, belichtte de architectonische kant van de restauratie.

- De laatste lezing werd op dinsdagmiddag 3 december gehouden.

Mevr. drs. L.E. Loopstra sprak over het onderwerp: *Decembergebruiken*. Zij behandelde de oorsprong en achtergronden van de gebruiken en feesten die in diverse streken van ons land rond de decembermaand in zwang zijn. Van 'Sint-Maarten' in november tot 'Driekoningen' in januari. Zo vlak voor 5 december viel daarbij het accent natuurlijk op de Sint-Nicolaasviering.

Excursies

In het verslagjaar kregen de leden de gelegenheid deel te nemen aan twee excursies. Naast de jaarlijkse grote excursie in juni werd op zaterdagmiddag 19 oktober een kleine excursie georganiseerd naar het medisch farmaceutisch museum 'De Griffioen' aan de Koornmarkt. De aanwezige leden konden daarbij de voorwerpen die op de lezing door de heer Griffioen in maart door middel van dia's werden getoond in werkelijkheid bekijken. Een groot aantal oude gebruiksvoorwerpen uit de gezondheidszorg worden daar in vitrines tentoongesteld.

De grote excursie vond dit jaar plaats op 7 en 8 juni. De belangstelling was zo groot dat een flink aantal gegadigden die zich niet tijdig hadden opgegeven moesten worden teleurgesteld, ondanks het feit dat de busonderneming voor grotere dan de bestelde bussen kon zorgen. Totaal 104 leden en introducés namen op vrijdag of zaterdag deel aan de excursie die ons voerde naar Utrechtse kastelen langs de Langbroekerwetering, Wijk bij Duurstede en Amerongen. Door een gelukkig toeval was het weer juist dit weekend redelijk, zodat alle programmaonderdelen konden worden afgewerkt. Het gezelschap was goed voorbereid door de lezing van Baron Taets van Amerongen, die veel had laten zien van de fraaie kastelen langs de Kromme Rijn en de Langbroekerwetering. Het gebied ten zuiden van Utrecht tot aan de Rijn was tot het jaar 1000 een moerassige streek. Na de aanleg van de rivierdijken en het graven van het afwateringskanaal, de Wetering, werd het gebied bewoonbaar. De streek was en is bijzonder vruchtbaar door rivierklei-afzetting van de Rijn, die tot in de middeleeuwen haar hoofdstroom naar de Zuiderzee had. Kort na het droogvallen van het gebied zijn hier vele kastelen gebouwd. Langs de rivierdijken van Amerongen tot Wijk bij Duurstede waren al eerder versterkte huizen ter bescherming van de dijken gebouwd. De schitterende panden langs de Wetering zijn moeilijk te herkennen als middeleeuwse kastelen. De meeste panden zijn in de loop van de tijd steeds weer aan de mode aangepast. De enige duidelijk middeleeuwse woontoren is pas na een bombardement in de Tweede

Wereldoorlog teruggedestaureerd naar de oorspronkelijke situatie. Het merendeel doet zich nu voor als een 18de- of 19de-eeuwse bebouwing. Met deze kennis gewapend was het zeer boeiend deze unieke streek te doorkruisen.

Wijk bij Duurstede, gelegen naast Dorestad, een van de oudste handelsnederzettingen van Nederland, laat niets zien van haar alleroudste verleden. Wel bleek tijdens de stadswandeling dat het een aantrekkelijke historische kern heeft, waar de laatste jaren veel is gerestaureerd. De romantische ruïne van het kasteel verwijst naar het grote verleden van de stad in de periode dat de bisschop van Utrecht, David van Bourgondië, hier resideerde en een complete hofhouding installeerde.

De ligging langs de rivier maakt Wijk bij Duurstede een van de meest schilderachtige plaatsen van ons land met de fraaie en schilderachtige walmolen. In het Schippershuis langs de wal met uitzicht op de rivier werd de lunch gebruikt. 's Middags volgde een bezoek aan het kasteel Amerongen. Dit indrukwekkende kasteel in de uiterwaarden op de grens van de Utrechtse heuvelrug is praktisch nog geheel in 17de-eeuwse staat. Het strenge uiterlijk was destijds zeer modern en stond model voor een aantal kort nadien gebouwde kastelen. Doordat het kasteel tot na de Tweede Wereldoorlog in het bezit van dezelfde familie is gebleven, maakt de inrichting duidelijk hoe kasteelbewoners in de loop der eeuwen leefden.

Na de intensieve dag was het op het terras voor de stallen goed toeven met een versnapering. De deelnemers konden terugblikken op een geslaagde excursie.

Conclusie

De door het genootschap georganiseerde activiteiten kregen in ruime mate aandacht van de leden. Daarmee kan ook op dit eerste jaar na de uitgebreide lustrumviering in 1990 met voldoening worden teruggezien.

J. Grakist
secretaris

Commissie Behoud Stadsschoon

Delfia Batavorum houdt zich niet alleen bezig met het bestuderen van het verleden van Delft, maar zet zich ook in voor het behoud en herstel van de materiële en immateriële zaken die dat verleden aan ons heeft nagelaten: het culturele erfgoed. Een belangrijk deel van deze erfenis wordt gevormd door een nog grotendeels gave historische stad. Om die reden kent de vereniging al sinds haar oprichting een vaste Commissie Behoud Stadsschoon.

Voor de commissie was 1991 een overgangsjaar. Afgesloten werd een periode van zes jaar waarin het monumentenbeleid van de gemeente centraal stond. Men was nauw betrokken bij het totstandkomen van de monumentenverordening en uiteindelijk stapten K.J.H.W. Deen en mevrouw M.E. Mey over naar de eerste monumentencommissie, respectievelijk als voorzitter en vice-voorzitter. Tevens verlieten A.W. Bakker, P.A. de Roo en C. van der Salm de commissie, zodat overbleven mevrouw P.C. van der Heijden-Wolfhagen, M. Tillema en J.G. Wegner. Het ledental werd weer op peil gebracht door J.K. Abels, B.D. Verbrugge en F.N. Vroom.

Wegner werd voorzitter en Tillema secretaris. Eerstgenoemde werd tevens lid van het bestuur van het genootschap en zal dus als verbindingsman fungeren. In deze samenstelling kwam men drie maal bijeen, op 29 mei, 21 september en 27 november.

De commissie begon haar werkzaamheden met een inventarisatie van de problematiek. Naast de helaas onvermijdelijke incidentele misstanden werden ook problemen gesignaleerd die van meer structurele aard waren. Voorbeelden van deze laatste categorie zijn:

- de te grote vrijheid die het komplan biedt aan nieuwe invullingen in de oude stad;
- het gebrek aan menskracht bij het gemeenschappelijk apparaat om een actief monumentenbeleid te voeren, met name op het gebied van inventarisatie en selectie van te beschermen zaken;
- het verstoorde evenwicht tussen enerzijds het wonen en anderzijds het werken en recreëren in de binnenstad, met alle gevolgen voor de waardevolle woonbebouwing;
- het slechte beheer van de openbare ruimte in de binnenstad, waardoor het eigen initiatief van bijvoorbeeld de commercie te veel vrij spel krijgt.

Uit dit lijstje zal de commissie het komende jaar een keus moeten maken. De aanpak ervan hoeft niet ten koste te gaan van de aandacht voor incidentele zaken. De voorgaande jaren hebben juist aangetoond dat met deze werkwijze ook meer resultaat kan worden geboekt bij inci-

denten. Voorbeelden van de laatste categorie zijn:

- de bouw van een stadstheater aan of bij het Achterom;
- de overkapping van een binnenplaats van het Prinsenhof;
- de ophanden zijnde afstoting van een aantal monumentale gebouwen door de Technische Universiteit;
- de tijdelijke plaatsing van een expositiekas over het water van de Voorstraat.

Met betrekking tot het theater heeft het genootschap zich per brief tot de gemeenteraad gericht met een pleidooi voor het plan van de architect Hertzberger. Kort daarop zorgde een actie van omwonenden ervoor dat de gemeente de bouwplaats zodanig verschoof dat van een nieuwe opgave gesproken kan worden. Wij blijven de ontwikkeling nauwlettend volgen, evenals die van de andere punten van het lijstje.

M. Tillema / J.G. Wegner